

ПОЛУНІНА Лілія Валентинівна

*доцент кафедри правового забезпечення
та правоохоронної діяльності Київського
інституту Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Поняття «національна безпека» на сьогодні у науковому середовищі є досить дискусійним. Існує ряд визначень, як у наукових працях, та і у чинних законодавчих актах, які їх доповнюють і розкривають. Різноманітність наукових досліджень, присвячених аналізу нових викликів та загроз у сфері забезпечення національної безпеки в епоху активного використання інформаційних технологій веде до виникнення нових поглядів та пошук орієнтованого на інтеграцію міждисциплінарного наукового знання в галузі, що розглядається.

Незаперечним є той факт, що повномасштабне вторгнення РФ на територію України, складна міжнародна ситуація, інформатизація суспільства, активне використання технічних засобів у процесі суспільних комунікацій є каталізатором несприятливих умов та факторів, що сприяють появі гострих та актуальних питань, які потребують наукового опрацювання, у сфері захисту державної таємниці. За цих обставин однією з основних загроз національній безпеці залишається розвідувальна діяльність спеціальних служб та організацій іноземних держав.

Беззаперечно, основні ознаки сучасного поняття державної таємниці впливають із змісту норм Закону України «Про державну таємницю», п. 1 ст. 1 якого визначають, що «державна таємниця (далі також - секретна інформація) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою» [1].

Інформація, яка віднесена до державної таємниці з установленням ступеня її секретності включена до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю [2]. Відповідно до вказаного Зводу до такої інформації відноситься:

1. Відомості у сфері оборони (відомості про стратегічне розгортання військ (сил); відомості про зміст стратегічних (оперативних) планів застосування ЗС (військ або сил); відомості про зміст документів з управління військами (силами), які розкривають за окремими показниками питання підготовки, організації, ведення бойових дій, розташування військ (сил); відомості про організацію або здійснення взаємодії військ (сил); відомості про систему бойової, мобілізаційної готовності, рівень готовності (здатності) військ (сил) до

виконання завдань за призначенням; відомості про підготовку, організацію, виконання завдань бойового чергування; відомості за окремими показниками про планування, проведення та результати проведення заходів безпеки застосування військ (сил) чи військових об'єктів, сили та засоби, які до них залучаються та ін);

2. Відомості у сфері економіки, науки і техніки (відомості за окремими показниками про заходи мобілізаційної підготовки або мобілізаційного плану галузей національної економіки щодо виробництва, капітального ремонту, поставки озброєння (боєприпасів, військової техніки); відомості за сукупністю всіх показників про номенклатуру, норми накопичення (у тому числі незнижуваного запасу) матеріальних цінностей державного резерву; відомості про фактичні об'єми запасів, місця розташування поверхневих або підземних резервних джерел водозабезпечення; відомості про перспективи розвідки або видобутку корисних копалин в цілому щодо України, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці та ін.);

3. Відомості у сфері зовнішніх відносин (відомості про зміст або результати конкретних переговорів з питань зовнішньополітичної (зовнішньоекономічної) діяльності України, якщо за взаємною домовленістю сторін вони не підлягають розголошенню, а їх розголошення створює загрозу національним інтересам і безпеці; відомості про номенклатуру, обсяги надходжень від експорту товарів військового призначення або подвійного використання (крім тих відомостей, що мають передаватися відповідно до міжнародних зобов'язань), розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці за сукупністю всіх показників у цілому щодо України та ін.);

4. Відомості у сфері державної безпеки та охорони правопорядку (відомості про причетність працівників БЕБ, ГУР, ДБР, ДПС, СБ, ССО, УДО, органів внутрішніх справ, податкової міліції ДФС, персоналу ДКВС до здійснення оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності, розголошення яких може завдати шкоду цій діяльності або життю чи здоров'ю цих працівників (персоналу), їх близьких родичів у зв'язку з виконанням цими працівниками (персоналом) завдань цієї діяльності; відомості про причетність конкретних осіб до безпосереднього здійснення оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності; відомості про персональні переліки, посади, належність до підрозділів, домашні адреси особового складу (персоналу); відомості про дислокацію, склад, діяльність організаційних структур закордонного апарату СЗР, ГУР, ДПС, розвідувального органу Адміністрації ДПС; відомості про штат, штатну чисельність, фактичну укомплектованість за штатом; відомості про організацію, засоби, об'єкти технічної розвідки та ін.) [2].

Враховуючи те, що на території України проходить повномасштабна війна та той факт, що загрози національній безпеці існують постійно, можна

припустити, що кількість критеріїв диференціації таємниць не зменшуватиметься, а збільшуватиметься.

Функціональна структура органів, організацій, підрозділів, що забезпечують захист державної таємниці, представляє собою масштабну та досить складну систему, що накладає відбиток на якість їх взаємодії. Закономірно, постає питання про те, чи мають в своєму розпорядженні контролюючі та наглядові органи справжні знання про процеси захисту державної таємниці та яка частка латентності порушень у зазначеній сфері. Адже деякі проблеми, залишаючись непоміченими зараз, можуть у перспективі суттєво впливати на стан національної безпеки.

В умовах нестабільного стану країни найважливіше завдання кожного керівника органу, організації, підрозділу, який забезпечує захист державної таємниці, незважаючи на всі проблеми, – забезпечити ефективне управління персоналом, які мають допуск до відомостей, що складають державну таємницю.

Відповідальність за розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України), втрату документів, що містять державну таємницю (ст. 329 КК України) та передачу або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни (ст. 330 КК України) передбачена Кримінальним кодексом України [3].

Таким чином, як висновки необхідно зазначити: 1) З метою забезпечення національної безпеки правовий інститут державної таємниці вимагає подальшого розвитку та вдосконалення; 2) Існує складна система органів, організацій, підрозділів, які забезпечують захист державної таємниці, спираючись на правовий інститут, функціонує в умовах недостатньої та неефективної взаємодії між собою; 3) Серйозною загрозою національній безпеці є умови активного впровадження нових інформаційних технологій у процеси обробки інформації, що охороняється державою та відсутність достатньо підготовленого та мотивованого персоналу для роботи із вказаними відомостями.

Список використаних джерел:

1. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення 10.10.2024).

2. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Служба безпеки України; Наказ, Звід від 23 грудня 2020 р. № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення 10.10.2024).

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 10.10.2024).